

Моніторинг діяльності місцевих органів влади в сфері ЗМІ, порушення прав журналістів у Дніпропетровській області в квітні-червні 2008 року

Якщо у попередніх періодах мова йшла про порушення професійних прав журналістів телерадіокомпаній та газетних видань, то починаючи з квітня 2008 р. у обласному центрі дедалі частіше фіксуються випадки наступу на електронні ЗМІ. До цього часу місцеві дніпропетровські Інтернет-видання вважалися найменш вразливими до всіляких зовнішніх впливів. Розміщення інформаційних матеріалів у всесвітній мережі не потребувало від журналістів ані відкриття постійного редакційного приміщення, яке при бажанні зацікавлених органів можна конфіскувати, ані встановлення друкарського обладнання, яке можна зіпсувати, ані друкованого тиражу, який теж можна вилучити чи знищити, і тому подібне. Все, що необхідно для журналіста електронного ЗМІ – це наявність комп'ютера, підключеного до всесвітньої мережі. Однак на початку місяця ілюзія безпеки електронних ЗМІ швидко розвіялася.

Квітень 2008 р.

м. Дніпропетровськ

11 квітня низка дніпропетровських організацій, установ та засобів масової інформації отримала за електронною поштою так звану «ділову пропозицію», підписану нібито головним редактором регіонального суспільно-політичного Інтернет-видання «Інформатор» (www.informator.dp.ua) Михайлом Назаровим. У цьому повідомленні, зокрема, говорилося: *«Наша команда по Вашему желанию готова взяться за любое расследование и написание статей, которые могли бы осветить негативные факты о тех лицах, которые встают на Вашем пути. Не секрет, что многие печатные издания сегодня зажаты в определенные рамки законодательства, мы же полностью освобождены от цензуры и определенных норм морали».*

Для надання достовірності повідомленню, автори провокаційної «пропозиції» зареєстрували електронну поштову скриньку mnazarovinformator@gmail.com, з якої і було здійснено розсилку, а також помістили текст повідомлення на фіктивний фірмовий бланк редакції, зі вказаними на ньому справжньою адресою та номером телефону редакції.

Після надходження сигналів від колег-журналістів про отримання відверто компрометаційного повідомлення, колектив «Інформатора» розіслав відповідне спростування інформації, в якому зазначалося, що у такий провокаційний спосіб видання намагаються дискредитувати особи, на адресу яких були спрямовані критичні публікації журналістів «Інформатора». Повідомлення від 11 квітня колектив редакції назвав фальшивкою, за допомогою якої зацікавлені особи намагаються зіпсувати репутацію видання та головного редактора, не маючи аргументів для звернення до суду. Водночас у тексті спростування колектив «Інформатора» не вказував, хто міг бути імовірним автором провокації, зазначивши лише, що у останній час критичні публікації видання стосувалися деяких міських чиновників, депутатів та не чистих на руку бізнесменів.

Петропавлівський район

У цьому місяці виявилось, що випадок з «Апостолівськими новинами» має своє симптоматичне продовження. Цього разу об'єктом цензури провінційного чиновництва стала Петропавлівська районна газета «Степова зоря». На зразок до «Апостолівських новин», конфлікт влади та преси розгортався за звичним сценарієм. Голова Петропавлівської районної ради Віктор Тарельник протягом тривалого часу намагався взяти під повний контроль публікацію матеріалів газети. З цією метою він зажадав від керівництва редакції «Степової зорі» проводити узгодження матеріалів, що стосуються діяльності районної ради під його особистим наглядом. Проте журналісти відмовились від такої інформаційної «кооперації» і випустили на сторінках своєї газети низку критичних публікацій з приводу діяльності голови райради, що одразу викликало досить гостру реакцію з боку керівництва району. Зокрема, у квітні районна рада відмовилась здійснювати оплату послуг з оприлюднення у газеті обов'язкової інформації про діяльність органів влади та місцевого самоврядування (нормативні документи, об'яви і таке інше). До сих пір конфлікт не знайшов свого юридичного продовження, оскільки жодна із сторін не зверталась по захист своїх інтересів до суду. Чиновники намагаються адміністративно тиснути на редакцію, використовуючи її фінансову залежність від бюджетних дотацій. У той же час на захист петропавлівських журналістів виступила Національна спілка журналістів України, яка внесла голову Петропавлівської районної ради до списку державних чиновників-ворогів свободи слова в Україні, опублікованому 3 травня на передодні Всесвітнього дня вільної преси.

м. Кривий Ріг

14 квітня на сайті Української гельсінської спілки було опубліковано звернення головного редактора криворізького часопису «Промінь просвіти» Сергія Зінченка, у якому він виступив на захист двох своїх колег журналістів Олени Маковій, яка з вересня 1994 року працює редактором радіомовлення Криворізького міського об'єднання телебачення і радіомовлення і одночасно (на громадських засадах) є кореспондентом часопису „Промінь Просвіти”, та Валентини Кривди, кореспондентки часопису «Промінь просвіти»

За словами С.Зінченка, головний директор Криворізького міського державного об'єднання телебачення та радіомовлення перешкоджає Олені Маковій виконувати у повному обсязі свої посадові обов'язки та затримує журналістці виплату матеріальної компенсації за вимушений прогул, який тривав майже два роки. Як зазначалося у заяві, ще в серпні 2007 року Апеляційний суд Дніпропетровської області поновив Олену Маковій на її посаді за основним місцем роботи, проте керівництво телерадіооб'єднання усіяко зволікає з виконанням судового рішення, на журналістку чиниться адміністративний тиск. Керівництво об'єднання змінює тексти її матеріалів та зміст передач, графік передач журналістки не включили до плану роботи радіомовлення, а її саму не пускають не тільки до прямого ефір, а й до студійного мікрофону. Більше того, 3 квітня керівництво телерадіооб'єднання позбавило Олену Маковій зв'язку, відрізвавши її робочий кабінет від телефонної лінії.

По відношенню до другої колеги Сергія Зінченка, Валентини Кривди, криворізькі посадовці запровадили цензуру, заборонивши публікацію її матеріалів (інтерв'ю з учасником УПА Романом Пастернаком з нагоди його 80-річчя) на сторінках міської державної газети «Червоний гірник». За словами журналіста, друкувати матеріали головному редактору газети заборонив особисто мер міста, порушивши вимоги Указу Президента України від 14 жовтня 2006 року „Про всебічне вивчення та об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення”

Травень 2008 р.

м. Дніпропетровськ

7 травня знову зафіксовано випадок електронної диверсії. Цього разу об'єктом хакерської атаки став сервер редакції газет «Мой любимый телек» і «Шурочка». У результаті вірусного втручання було заблоковано роботу серверу таким чином, що любий бажаючий отримав можливість дістатися до матеріалів видання, зіпсувати їх або навіть просто «під корегувати».

Диверсія сталася вночі, в період кінцевого формування та передачі газетних шпальт до типографії.

У результаті газета все-таки вийшла з друку, проте з помилками. Видавці вчасно зорієнтувалися і оголосили про відкликання тиражу. Однак його значна частина все одно дійшла до читача з недостовірною інформацією.

Цей випадок знову підтвердив тривожні сигнали про загрозу інформаційній безпеці будь-якого без винятку ЗМІ. Необхідність оснащення кожного видання сучасними комунікаційними системами робить вразливими редакції перед нападами електронних диверсантів. Під загрозою вторгнення через Інтернет може опинитися видання з різних регіонів області. І для цього злодію не треба знаходитися у тому самому місті чи навіть країні.

м. Дніпропетровськ

Реагуючи на трагічні події, що сталися у результаті аварії на атракціонах у місті Луганську, дніпропетровські журналісти спробували провести власне розслідування щодо становища парку атракціонів Дніпропетровська. **14 травня** знімальна група студії «Резонанс-ТБ» прибула на місце засідання спеціальної комісії Дніпропетровської міської ради, під час якого саме і мало розглядатися питання про технічний стан атракціонів у парках міста. Проте журналісти знімальної групи були буквально виштовхані за двері, а головуюча на засіданні заступник дніпропетровського міського голови та начальник управління культури міськради Ірина Зайцева прокоментувала дії охорони міськради приблизно наступним чином: «Тема закрыта для обговорення, журналістам тут робити нічого, а якщо я дізнаюся, хто з прес-служби повідомив вам про це засідання – звільню негайно».

Не отримавши від чиновників вичерпної інформації щодо стану міських атракціонів, знімальна група «Резонанс-ТБ» **17 травня 2007 р** виїхала до міського парку ім. Лазаря Глоби. У якості експерта журналісти звернулися до Бориса Дедова, який протягом багатьох років керував парком Глоби і обізнаний з веденням паркового господарства так би мовити із середини.

Однак тільки-но журналісти приступили до зйомок сюжету, до знімальної групи підійшла жінка, яка назвалася «хазяйкою парку», у супроводі двох охоронців у камуфляжі і одного – в цивільному. Охоронці почали затуляти руками об'єкти камери і мало не стусанами примусили припинити зйомку і залишити територію парку. На слушне зауваження про комунальну належність парку, в якому може гуляти, фотографувати і записувати відео будь-який громадянин, "хазяї" заявили, що власність ніяка не комунальна, а їхня, і тільки вони можуть надавати право знімати чи фотографувати на території. Особи "господарчих суб'єктів" вияснити не вдалося.

За сигналом журналістів на місце зйомки приїхала директор ТОВ «Резонанс-ТБ» Наталя Власова, режисер студії Іван Зайцев, головний редактор програми «Тема тижня» Марина Деобальд та оператор Роман Кравцов. Але їх навіть не допустили на територію парку. Спроби журналістів переконати керівництво парку у протизаконному перешкоджанні проведенню зйомок не мали успіху. На «господарів парку» не зміг подіяти навіть наряд міліції Кіровського відділення МВС у м. Дніпропетровську, який прибув на місце події за викликом журналістів знімальної групи.

Щоправда, безрезультатним приїзд міліціантів назвати теж не можна. На вимогу офіцера Кіровського РВВС "хазяйка" таки пред'явила документи і виявилася нещодавно призначеною директором комунального підприємства Світланою Кравченко. Не відмовилася й проїхати у райвідділ, де шокувала слідчих тим, що продовжувала наголошувати на своїй правоті: *"територія моя, кого хочу - того пускаю. Без дозволу знімати не будуть"*. Водночас, співробітники охоронної структури зникли з місця інциденту, не бажаючи показувати свої документи міліції.

Майже аналогічний випадок стався вже **18 травня** зі знімальною групою всеукраїнського телевізійного каналу «5 канал». Почувши від колег про учорашній інцидент, знімальна група «5 каналу» спробувала підготувати власний репортаж але знову нашттовхнулася на протидію керівництва парку. Перед журналістами знову з'явилася Світлана Кравченко у супроводі охоронців та в ультимативній формі заборонила проведення зйомок. На зауваження журналістів щодо перешкоджання їх професійній діяльності С.Кравченко відповіла: "Вам що, вчорашнього замало? Знову в СІЗО захотіли?". Потім Світлана Миколаївна почала звинувачувати знімальну групу "5 каналу" в тому, що журналісти працюють на Дедова. На завершення "виховної" бесіди в.о. директора КП сказала, що всі зйомки в парку слід узгоджувати з нею особисто і, до того ж, робити це заздалегідь.

Юридичний коментар: В усіх вище описаних випадках журналісти діяли у відповідності до ст. 34 Конституції України, яка гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, а також ст. 26 та ст. 37 Законів України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та «Про телебачення і радіомовлення», згідно яких журналісти мають право збирати і отримувати без перешкод інформацію, яка необхідна для підготовки передач; проводити кіно -, відео -, звуко – та інші записи, фотозйомки, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством України; відвідувати органи влади, підприємства, установи, організації та бути прийнятими їх посадовими особами; на доступ (зйомку, запис) до документів та матеріалів, за винятком тих, що охороняються чинним законодавством України.

Не пустивши знімальну групу студії «Резонанс – ТБ» до залу засідання спеціальної комісії міської ради, заступник міського голови Ірина Зайцева порушила одразу декілька норм українського законодавства. По-перше, вище перелічені конституційні й професійні права журналістів. По-друге, відомості, які розголошувалися під час засідання комісії 14 травня були самовільно віднесені Іриною Зайцевою до інформації з обмеженим режимом доступу у супереч ст. 30 Закону України «Про інформацію», згідно якої до конфіденційної інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування не можуть бути віднесені відомості про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян. Окрім того, інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на її захист. У випадку з висвітленням технічного стану комплексу атракціонів у парку ім. Глоби йшлося саме про такий вид інформації, як суспільно значима, оскільки йшлося про безпеку і здоров'я громадян, які можуть постраждати від господарської недбалості дирекції парку. Отже дії Ірини Зайцевої, а також в.о. директора парку ім. Глоби Світлани Кравченко можна трактувати як умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів, що у відповідності до ст. 171 Кримінального кодексу України несе за собою покарання у вигляді штрафу до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. Окрім того ст. 17 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» прирівнює відповідальність за скоєння

злочину проти журналіста у зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків або перешкоджання його службовій діяльності до відповідальності за скоєння таких же дій проти працівника правоохоронного органу.

20 травня у зв'язку з інцидентом у парку ім. Глоби Дніпропетровська обласна організація Національної спілки журналістів України підготувала відповідну заяву на адресу депутатів Дніпропетровської міської ради, міського голови Івана Куліченко, органів прокуратури та СБУ в Дніпропетровській області, з проханням створити спеціальну депутатську комісію з розслідування протизаконних по відношенню до журналістів дій в.о. директора парку Глоби, розглянути відповідність займаних посаді заступниці мера Ірини Зайцевої, дати правову оцінку фактам перешкоджання законній професійній діяльності журналістів та вжити заходів прокурорського реагування щодо Світлани Кравченко, а також звернути увагу на випадки обмеження свободи слова та доступу до інформації з боку міських чиновників.

Заяву НСЖУ спробували донести до депутатів міськради під час чергової сесії **21 травня**. Перед початком пленарного засідання депутатам роздали текстові екземпляри заяви. Однак депутати не виявили інтересу до проблеми захисту свободи слова та професійних прав журналістів. Більше того, під час виступу голови Профспілки робітників сфери підприємництва Клавдії Крещук, яка від імені НСЖУ зачитала текст заяви, залу засідань демонстративно у повному складі залишила фракція Партії регіонів, до якої входить заступник міського голови Ірина Зайцева.

27 травня відновилися електронні провокації по відношенню до Інтернет-видання «Інформатор». В цей день на електронні поштові скриньки низки громадських організацій та засобів масової інформації надійшло псевдо-звернення від колективу редакції «Інформатора», у якому повідомлялось про нібито факти тиску з боку прес-служби ГО «Громадська сила» на журналістів у зв'язку з намірами колективу «Інформатора» опублікувати у пресі інтерв'ю з головою цієї організації та депутатом Дніпропетровської міської ради Загідом Красновим. Нижче додавався текст цього «інтерв'ю», у якому З. Краснов у цинічній і відвертій формі розмірковував над особливостями ведення своєї політичної та підприємницької діяльності у м. Дніпропетровську.

У редакції «Інформатора» спростували факт розповсюдження такої заяви, зазначивши, що подібними методами хтось намагається зіпсувати репутацію видання та продовжити ескалацію політичної напруги у місті.

Червень 2008 р.

м. Дніпропетровськ

19 червня низка дніпропетровських ЗМІ отримала електронною поштою лист-звернення «Крик моєї душі» від відомого дніпропетровського журналіста та головного редактора газети «Горожанін» Віталія Теплова. Йдучи на зустріч журналісту, текст звернення опублікували одночасно декілька Інтернет видань ([«Політичний Дніпропетровськ»](#), [«Спецкор»](#), [«Регіональний інформаційний центр»](#) та [gorod.dp.ua](#)). У звернення журналіст повідомив, що продав свої права на видання газети новому власнику. Причиною для такого серйозного рішення стали погрози, які звучали на адресу головного редактора вже не перший місяць. Останньою краплею терпіння був замах на друзів журналіста. «Я не звертав особливої уваги на погрози, які мені робили у травні посередники від Загіда Краснова. Наприкінці минулого тижня мені довелося пересвідчитись у серйозності цих погроз. На словах мені передали, що все почнеться у червні. 13 червня мені передали «привітання» у вигляді вибуху двох бойових гранат. Цілили поки що не в мене, а в моїх друзів», – зазначалося у тексті повідомлення.

У відповідь на публікацію депутат Дніпропетровської міської ради Загід Краснов заперечив звинувачення на свою адресу і заявив, що не погрожував Теплову й не примушував його продавати видання «Горожанін». Серед іншого депутат також повідомив, що його юридична служба вже готує відповідну позовну заяву проти пана Теплова.

Несподівана розв'язка конфлікту прийшла у той момент, коли ситуацію прокоментував сам журналіст Віталій Теплов. Зокрема, він зазначив, що поширена наче б то від його імені заява у ЗМІ – фальшивка, яка не має до нього ніякого відношення. «Я ніколи не спілкувався з читачами й колегами за допомогою листів, все, що я хочу сказати, я кажу за допомогою «Горожанина»», – наголосив журналіст. За словами Теплова, він вже направив відповідне звернення до правоохоронних органів за фактом поширення від його імені інформації, що не відповідає дійсності.